

Územní systémy ekologické stability a zkušenosti se zpracováním do dokumentací velkých územních celků

Eliška Zimová

Použité zkratky:

ÚSES – územní systém ekologické stability

VÚC – velký územní celek

ÚPD – územně plánovací dokumentace

MMR – ministerstvo pro místní rozvoj

MŽP – ministerstvo životního prostředí

ÚTP – územně technický podklad

AOPaK – agentura ochrany přírody a krajiny

CHKO – chráněná krajinná oblast

Pro většinu území ČR jsou zpracovány ÚPD velkých územních celků. Od 1. 1. 2001 jsou nově vzniklé kraje pořizovateli územně plánovací dokumentace velkých územních celků. Zpracování regionálního a nadregionálního ÚSES je nedílnou součástí prací na územním plánu VÚC. V současné době je pro tento účel používán (v papírové i digitální podobě) jednotný podklad, pořízený MMR ČR ve spolupráci s MŽP ČR v roce 1996.

Od té doby má být ÚTP ÚSES zapracováván do územně plánovací dokumentace v souladu s návodem na užívání ÚTP ÚSES. Výsledky zapracování ÚSES do ÚPD VÚC byly shromážděny pro jejich využití v následných fázích vymezování ÚSES na MMR ČR.

Z hlediska vztahu ÚSES a územního plánování jsou tyto systémy jedním z limitů využití území, který musí územní plán respektovat jako předpoklad pro zabezpečení trvalého souladu všech přírodních a kulturních hodnot území. Návrh ÚSES doplňuje ÚPD o snad jediný ekologický aspekt k naplnění jednoho z úkolů územního plánování, a to je prostorová optimalizace funkčního využití krajiny. Skladebné části ÚSES by měly být vymezovány na základě rozmanitostí potenciálních ekosystémů v krajině a jejich prostorových vztahů, aktuálního stavu krajiny, prostorových parametrů a společenských limitů a záměrů. Zpracování ÚSES do územních plánů všech úrovní je tedy zásadním krokem, kdy se z generelů, studií nebo i jiných územně-technických podkladů stává po schválení účinný nástroj na územní ochranu přírodě blízkého prostředí stávajícího i navrhovaného.

Územní plány velkých územních celků jsou a byly z hlediska ÚSES povinny zpracovat úroveň nadregionální a regionální. Podkladem je od roku 1996 projednaný územně technický podklad regionálních a nadregionálních ÚSES ČR. Tento zdánlivě jednoduchý krok se může stát mnohdy zdrojem střetů a často i neschválením návrhů VÚC.

Zkušenosti, které jsem získala jak z vlastní práce na VÚC jako byly Pálava, Bílé Karpaty, Chřiby, Pomoraví nebo Moravský kras nebo ze zpracování dat pro AOPaK při vymezování podrobných dokumentací nadregionálních biocenter či sběru dat pro MMR ČR při evidenci vyšších ÚSES v ÚPD, jsou dle mého názoru reprezentativním vzorkem k zhodnocení stavu.

ÚTP ÚSES má být zapracováván do územně plánovací dokumentace v souladu s návodem na užívání ÚTP ÚSES, který vydalo MMR ČR ve spolupráci s Ústavem územního rozvoje a který nabyl účinnosti 1.7. 1997.

ÚPD VÚC je jedním ze stěžejních dokumentací určujících trend rozvoje velkých území. Postavení ÚSES zde není nevýznamné, je součástí závazné části.

Při zpracování VÚC v části ochrana přírody a krajiny postupují většinou zhotovitelé tím nejjednodušším způsobem, což je přemalování ÚTP ÚSES do stejného měřítka mapového díla VÚC, okopírují tabulky z téhož zdroje a je hotovo. V lepším případě navštíví pracoviště MŽP, kde se v 90 % dovědí, aby respektovali ÚTP ÚSES. Informovanost o zpracovaných podrobných dokumentacích nadregionálních biocenter, ať již projednaných nebo v návrhu, je mizivá. Stejným způsobem bývá zpracován koncept ÚPD, kdy nejsou zohledněny kritéria společenských limitů a záměrů a do skladebných částí regionálních a vyšších skladebných částí ÚSES se dostávají návrhy komunikací, skládek, vodních cest apod.

Tím, že nadregionální ÚSES je v kompetenci MŽP a regionální okresních úřadů, správ národních parků a chráněných krajinných oblastí, dochází často k situaci neznalosti návazností a zhotovených podkladů. Za jeden ze stěžejních úkolů VÚC při vymezení ÚSES považují koordinační roli zhotovitele za zásadní. Problematické bývá i provázání plánů místních ÚSES do nadregionálního a regionálního ÚSES, neboť schválená ÚPD měst a obcí nemusí, a často ani není, totožná s ÚTP ÚSES. Pokud pomíneme časové hledisko zpracování dokumentace před schválením ÚTP, kde úpravy je možné promítnout do změn územních plánů, je výsledný plán ÚSES ve VÚC poměrně náročným dílem především na shromáždění nutných podkladů. Velmi často jsem se setkala i nepochopením zhotovitelů při upřesňování osy nadregionálních biokoridorů. Zakreslena byla pouhá čára – tedy osa - bez nutného zpodrobnění. Měřítka VÚC, i když je to nejméně podrobně 1:50 000, umožňuje zpřesnění včetně místních biocenter na vymezeném nadregionálním biokoridoru. Veškeré změny v ÚSES vyššího stupně by měly být projednány a evidovány na příslušných kompetentních úřadech. Tyto úpravy, i když mají být konzultovány s MŽP a s pořizovatelem ÚTP, se projednávají zcela výjimečně, ale graficky nejsou tyto změny v ÚTP ÚSES nikde zaznamenány. Materiál, který pořizovalo MMR v loňském roce pro nové kraje, by měl tyto nedostatky odstranit a dát přehled o schválených i navrhovaných změnách. Cílem úkolu bylo založit jednotný systém územně plánovacích podkladů, který v sobě bude udržovat veškerá grafická, textová i tabulková data o skladebných částech regionálního a nadregionálního ÚSES a o objektech ochrany přírody dle zákona 114/92 Sb., jenž umožní průběžné zaznamenávání aktuálního stavu vymezení a legislativní ochrany v ÚPD těchto jevů.

Praktické zkušenosti a několik postřehů z vlastní práce na několika VÚC. Všechny dokumentace VÚC, na kterých jsem pracovala, byly po dohodě s objednatelům zpracovávány v měřítku 1 : 10 000. Toto měřítko umožňuje zachytit v dostatečné podrobnosti nejen nadregionální a regionální ÚSES, ale i místní úroveň. Vzhledem k rozsahu území, pro které se VÚC zpracovávají, může být taková ÚPD koordinačním výstupem často problematických návazností místních generelů i plánů ÚSES. V rámci VÚC Pálava mohu jako příklad uvést, že vzhledem k poměrně dlouhé době zpracování, byla hranice některých skladebných částí regionálního a nadregionálního ÚSES vymezena v 5-ti různých dokumentacích různě.

Kolegům projektantům snad ani nemusím říkat, jak pracné je provést sladění různě pojatých dokumentací ÚSES v jednotlivých katastrálních územích od různých zhotovitelů, dodržet zonaci CHKO, eliminovat střety ostatních zájmů v krajině, dodržet metodické záležitosti a přání orgánů ochrany přírody. Při takto jednotném a podrobném zpracování je však možné předcházet v budoucnosti mnoha střetům ostatních zájmů s ochranou přírody.

Pokud se ovšem dostáváme k fázi projednávání VÚC zpracovávaného ve velkém a malém měřítku (1 : 50 000 a 1 : 10 000), nastávají větší problémy úměrně větší podrobnosti.

VÚC ve velkém měřítku je defacto pouhou transformací ÚPD ÚSES a tudíž bez připomínek. V měřítku 1 : 10 000, kdy dochází k upřesňování, případným dílčím změnám či doplňování, je schvalování proces mnohem náročnější a zdlouhavější.

Myslím si, že vymezení ÚSES ve VÚC hlavního výkresu v měřítku 1 : 10 000, by mohlo plně nahradit dlouze diskutované okresní generely. Nyní, kdy se uvažuje o pořizování VÚC jednotlivých krajů, je asi ta správná doba dát do pořádku v rámci těchto dokumentací všechny úrovně vymezených ÚSES včetně s ověřením jejich správnosti a funkčnosti.

*Ing. Eliška Zimová, LÖW & spol.,s.r.o., Vranovská 102, 614 00 Brno,
tel./fax 05-45576250, e-mail: zimova@lowaspol.cz*